

О. О. Мачушник
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Науковий керівник: канд. філол. наук,
доцент О. М. Мосейчук

***Явище дискримінації, історичні передумови його розвитку та форми
реалізації в англійській мові***

Прийнято вважати, що дискримінації стільки років, як і суспільству. Одним із найдавніших її видів є дискримінація жінок у Римській та Грецькій імперіях за якої вчені і політики прикривали нерівноправне становище жінки у суспільстві суперечками про те, чи є жінка людиною і чи має вона душу. Іншим давнім видом дискримінації є расизм, який пояснюється тим, що люди завжди ненавиділи або боялися людей іншої нації або з іншим кольором шкіри, проте, поняття «раси» і «расизму» є доволі сучасними, оскільки вони виникли і стали частиною панівної ідеології суспільства у контексті торгівлі африканськими рабами на зорі капіталізму в 1500-х і 1600-х роках. [6, 7].

Перші кроки до подолання расизму як одного із видів дискримінації були прийняті у 1807 і 1833 році, коли британський парламент ухвалив закони, що забороняють рабство. У Сполучених Штатах громадянська війна скасувала рабство і нанесла сильний удар по расизму, але сам расизм, як такий, не було скасовано, а перероблено, щоб виправдати ставлення до темношкірих як до другосортних робітників. Хоч рабство і зникло, але расизм залишився і, на жаль, залишається і сьогодні одним з основних способів розділення темношкірих і білих робітників та найпоширенішим видом дискримінації [5]. На противагу дискримінації перші спроби обґрунтувати принцип рівності людей були описані ще у роботах грецьких філософів, проте «людські права» у значенні прав, що належать людині від самого народження, виникли у 18-му сторіччі, в епоху Просвітництва. Незважаючи на це, нехтування прав людини на рівність продовжує порушуватися.

Найпростішим способом трактування дискримінації як складного соціального явища є розглядання дискримінації як сукупності шкідливих дій по відношенню до інших через їх приналежність до певної групи [3]. У зв'язку з цим, дискримінація суперечить базовому принципу прав людини: всі люди рівні у своїй гідності та мають право на одні й ті ж самі основні права. Англійське дієслово «to

discriminate» походить від латинського «discriminare», тобто «виділення», «різниця», «розрізнення» та «сортування». Початкове значення слова не мало сучасної негативної конотації та не припускало сегрегації та соціального виключення. Вперше негативне принижуюче значення слово «дискримінація» в англійській мові набуло в 1866 році у зв'язку із упередженим виділенням людей певного кольору шкіри або раси в США [4, 758].

Як зазначають С. Найберг, Д. Кенрік, Р. Б. Чалдіні, терміном «дискримінація» позначаються:

- навмисне ущемлення прав та інтересів окремих осіб, соціальних груп, організацій і держав у порівнянні з іншими;
- несправедливі, відмінні в негативну від загальноприйнятної сторону, поведінка чи відношення до інших людей через їх приналежність до певної групи, які ґрунтуються на довільних мотивах [2, 99].

Наслідком такої поведінки є несправедливі дії до членів цієї групи. Доказом несправедливості дискримінаційної поведінки підтверджується тим, що образливі чи жорстокі дії виконуються лише по відношенню лише до членів якихось певних груп, а не до будь-кого [1, 223]. Найчастіше дискримінація ґрунтується на неосвіченості, забобонах і негативних стереотипах. Оскільки більшість людей боїться того, що здається дивним або невідомим, вони реагують з підозрою або навіть застосовують насильство проти будь-якого, чий зовнішній вигляд, культура або поведінка є незвичними. Окремо виділяють «6 підстав дискримінації»: стать, вік, расу, колір шкіри, здоров'я, громадянство.

Дискримінаційна поведінка може включати в себе широкий спектр дій, починаючи від соціальної ізоляції, несправедливої оцінки, словесних образ і фізичного насильства; і може відбуватися в декількох доменах: особистому та інституціональному [3]. До дискримінаційних дій належать неприйняття, обмеження або виключення особи або групи осіб, які варіюються від найгрубіших порушень прав людини, таких як геноцид, рабство, етнічні чистки чи переслідування на релігійній підставі, до більш тонких, як прийом на роботу або підвищення на посаді, отримання житла і словесні образи.

Науковцями виділяється дві форми дискримінації: пряма та непряма. Згідно з Загальною стратегічною рекомендацією ЄКРН №7, будь-яке розрізнення,

засноване на таких ознаках, як раса, колір, мова, релігія, громадянство або країна походження чи етнічне походження, що не має об'єктивного і розумного виправдання є прямою дискримінацією. Різне ставлення не є об'єктивним і раціональним, якщо воно не переслідує законної мети чи якщо немає розумного відношення пропорційності між вжитими засобами та переслідуваною метою. Пряма дискримінація здійснюється відкрито і характеризується навмисною дискримінацією особи або групи осіб. Прикладами прямої дискримінації можуть слугувати відмова прийняти в школу дитину певної етнічної приналежності або відмова житлового кооперативу в оренді квартир іммігрантам.

Відповідно до вищезазначеної Загальної стратегічної рекомендації, непряма дискримінація пов'язана з вимогами, які можуть здатися нейтральними, але які насправді систематично ставлять осіб, яких об'єднують за ознаками, як то раса, колір, мова, релігія, громадянство або країна походження чи етнічне походження, у не вигідне становище порівняно з іншими. Об'єктивне і розумне виправдання цьому має місце, якщо дана поведінка переслідує законну мету та якщо дотримано розумного відношення пропорційності між вжитими засобами та переслідуваною метою. Прикладами непрямой дискримінації є встановлення пожежним депо рівня мінімального зросту пожежних, який автоматично виключає багатьох заявників-жінок і іммігрантів, а також відмова універмагу наймати на роботу людей в довгих спідницях або з покритою головою.

Вибір лінгвістичних засобів вираження думки відіграє важливу роль у тому, як ми ідентифікуємо і класифікуємо один одного і самих себе, тобто як ми виражаємо ставлення один про одного за допомогою лінгвістичних категорій. Вираження негативного ставлення до певної групи осіб вголос не є обов'язково кримінальним злочином. Ця проблема досить широко обговорювалась у світлі риторики, вказувалось, наприклад, на мовні засоби вираження ненависті під час дебатів у США. Проте, в реальних ситуаціях вживання дискримінаційних висловів може бути визнане кримінальним злочином. Проблеми расистських тенденцій в країнах Східної Європи та Америки також слугують передумовою необхідності кращого розуміння дискримінації з лінгвістичної точки зору. Таким чином, постає питання про оформлення лінгвістичного вибору.

Поняття «соціальної дискримінації» тісно пов'язане із «вербальною дискримінацією». Ми зосередимо увагу на дискримінації через номіналізацію, яка пов'язана із найменуванням осіб та вираженням ставлення до них за допомогою номінативних стратегій [3].

У мові існує безліч варіантів реалізації дискримінації через номінацію. Власне, самі лінгвістичні та риторичні засоби не є дискримінативними, але їх дискримінативний характер залежить від контексту дискурсу, в якому вони вживаються. Х. Котгоф та Х. Спенсер-Оати наводять наступний перелік лінгвістичних прийомів дискримінації:

- Іноді фонологічні та просодичні засоби вживаються для передачі навмисного применшення і зневажливого відчуження власних імен, наприклад, коли власні імена спеціально промовляються із спотвореною вимовою;
- До можливих морфологічних (морфосематичних) засобів реалізації дискримінативної номінації належать принижуючі гідність зменшувальні іменники, знецінюючі морфеми та принижуючі антономастичні напівсуфікси;
- Синтаксичні засоби включають пасивацію і номіналізацію. Власне кажучи, вони є синтаксичними засобами уникнення номінації. Для прикладу, якщо політик зазначає, що «імміграція мусить бути зупинена», то ті, кого політик хоче зупинити від імміграції, тобто потенційні іммігранти, стають тлом номіналізації, а ті, хто приймають та приводять в дію анти-імміграційний закон є породженням пасивації;
- Численні семантичні засоби можуть виступати потенційними засобами дискримінації певних соціальних груп:
  - ❖ Ряд загальних антропонімів із негативною конотацією (наприклад, «гендероніми» та «геронтоніми»);
  - ❖ «Етноніми», які зазвичай вживаються у якості принизливих антономазій;
  - ❖ Синекдохно-метафоричні образи, які найчастіше ґрунтуються на назвах більш-менш табуйованих частин тіла і пов'язаних з ними дій, наприклад, «asshole», «cunt», «motherfucker», «whore», понижують людей до зазначеної соціально табуйованої частини тіла, чи діяльності;
  - ❖ Тваринні метафори часто використовуються як образливі лайки: «pig»/«swine», «rat», «parasite», «cow», «dog»;

- ❖ Власні імені іноді використовуються як узагальнюючі антономазії, наприклад, як апелятивні іменники, серед них можна вирізнити:
  - Конкретне власне ім'я, яке використовується у якості принизливого антономастичного епітету для окремої особи, як «Heini», чи «Susi»; або ж певне власне ім'я, вживане на позначення певної соціальної групи, як «Fritz» для німців;
  - Певне власне ім'я, що використовується як антономастична антисемітська лайка, наприклад, «Judas» на позначення зрадника, чи певне власне ім'я, яке вживається як дискримінативний маркер «єврейства», як двоє обов'язкових власних імен «Sara» та «Israel», нав'язаних євреям нацистською Німеччиною 17 серпня 1938 року;

До прагматичних засобів дискримінативної номінації належать дейктичні вирази, які можуть відноситися до особових дейксисів, наприклад, дистанціювання та принизливі «they», «those»; до локальних дейксисів: «down there», «out there», чи до «соціальних дейксисів» таких як поблажливі асиметричні звертання. Металінгвістичні коментарі щодо нібито чужоземних власних імен або прізвищ є також потенційними прагматичними засобами дискримінації, пов'язаними з номінацією [3].

Останнім часом, мірам попередження расизму почала приділятися необхідна кількість уваги, навіть на законодавчому рівні. Проте цих мір недостатньо для повного подолання проблеми дискримінації. Одним із завдань суспільства у 21 столітті є створення безпечного для кожного середовища, а його створення напряду пов'язане із ліквідацією дискримінації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Андриенко Е. В., Социальная психология : учебник для вузов / Е. В. Андриенко, В.А Слостенин. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 264 с.
2. Социальная психология. Пойми других, чтобы понять себя! / С. Найберг, Д. Кенрик, Р. Б. Чалдини. – – СПб.: «Прайм-Еврознак», 2002. – 336 с.
3. Discrimination / ed. by C. S. Brown. – Режим доступу: <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199791231/obo-9780199791231-0041.xml#firstMatch>
4. Simpson J. A. The Oxford English dictionary / J. A. Simpson; E. S. C. Weiner. – Oxford : Clarendon Press, 1989. – 21728 p.

5. Slavery and the origins of racism / ed. by Lance Selfa. – International Socialist Review Issue 26, 2002. Режим доступа: http://www.isreview.org/issues/26/roots_of_racism.shtml
6. Williams E. Capitalism and Slavery / E. Williams. – New York: Perigee Books, 1980. – 307 p.